К. В. №. 268.
Сов. №. 2440.

МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ ПРВИ

КЊАЗ СРБСКИ

СА САГЛАСИЈЕМ СОВЈЕТА И НА ПРЕДЛОЖЕЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ОПРЕДЈЕЛИЛИ СМО И ОПРЕДЈЕЉУЈЕМО

ЗАКОНИК ТРГОВАЧКИ

ЗА

КЊАЖЕСТВО СРБИЈУ.

ГЛАВА I.

О трговцима.

§. 1.

За трговце сматрају се они, којима је трговање обично занимање.

§. 2.

По правилу могу трговати само пунољетни т. ј. који су навршили 21 годину. Мужка или женска лица, која нису пунољетна а имају 17 година пуно, могу такође трговину водити, но са допуштењем оца; ако немају оца, или га имају али је препјатствован, са допуштењем тутора, а у оба случаја са одобрењем надлежног суда (§. 152. грађ. закон.)

§. 3.

Жена удата без саизволења свог мужа не може трговати.

§. 4.

Лица у §. 2. и 3. означена, могу се пуноважно обвезати, па следовательно и сва непокретна добра заложити и отуђити.

§. 5.

Сваки трговац радио сам или у ортаклуку с ким, има код суда трговачког, а где овога нема код суда оног округа у ком живи, или ако му трговина на више места постоје, код сваког суда исти места пријавити фирму под којом жели трговину водити.

Ову објаву мора трговац ставити у званичне новине или у новине нарочито за то одређене, а суд ће је на таблу пред зданијем својим приковати. Поред таквог објављења фирме имају лица у другом ставу §. 2. именована објавити и одобрење судејско, које су за трговање добили.

§. 6.

Овако се исто мора поступити и онда, кад се фирма мења, на другог преноси или кад престане. Исто тако трговци који са својим супругама праве брачне уговоре, или ако уговора и не праве, али им оне мираз какав било у почетку брака било после донесу, дужни су у првом случају изводе ти уговора, у колико се имања тичу, а у другим колико мираз износи, вишеозначеним начином објавити. Тако ће исто имати објавити трговац и пресуду, којом би се што у смотрењу његовог и женином имања или мираза располагало.

§. 7.

Од дана обнародовања овог законика, сви који тргују, имају своје постојеће фирме, брачне уговоре и миразе, за шест месеци горепрописаним начином објавити.

ГЛАВА II.

О трговачким књигама.

§. 8.

Сваки трговац обвезан је држати дневник, у који ће дан по дан, месец по месец уписивати: сву своју куповину,

сву своју продају, сва наплаћивања и сва исплаћивања, на кога је мјеницу вукао, ову примио, на другог пренео, и у обште шта је год ма по каквом основу примио или издао.

Тако исто дужан је у ту књигу уписати колико је сваког месеца свог домаћег трошка у суми имао.

§. 9.

Дужан је такође сваки трговац држати књигу, у коју ће преписати свако писмо, које другима по дјелу своје трговине шиље, а тако исто има у завитку остављати и брижљиво чувати сва тога рода писма, која буде примао.

§. 10.

Осим држања у предидућа два §§-а поменути књига, дужан је сваки трговац сваке године сачинити попис (инвентар) своји покретни и непокретни ствари, и свега што коме давати и од кога примати има. Овај попис треба сваке године у књигу за то нарочито опредјељену да препише.

§. 11.

Све књиге треба да се воде на српском језику, да се чисто држе, да нема страна празни, замрљани, листова ваљени, и да нема надметака.

Дневник, а и књига у коју ће се инвентар уписивати треба пре него што се почне у њу уписивати да буде странама означена (нагинирана), прошивена и судејским подписом и печатом утврђена.

§. 12.

Књиге уредно вођене може суд у трговачким пословима за полудоказ сматрати, а књиге које нису уредно вођене не могу ни полудоказну силу имати; не могу полудоказне силе имати ни оне књиге, на основу који је трговац пређе тужбу поднео на се после доказало да је вампирен, а ни књиге трговца који је судејском пресудом због преваре или другог

ког из користољубија учињеног злочинства или преступленя или због (банкротева) презадужености с преваром осуђен.

§. 13.

И књиге страни трговаца, ако су по законима њине земље вођене, моћи ће имати на српским судовима полудоказну силу, ако они осведоче, да се и књиге ово-земаљски трговаца по пропису овог законика вођене на судовима њине земље уважавају.

§. 14.

Потраживања трговаца на основу трговачки књига према нетрговцима застаравају за годину дана, рачунајући од оног дана, у који је вопросно дјело или даване било и под којим је то у књиге заведено; и по томе

§. 15.

Трговац, који се својом књигом, као полудоказом, послужити жели, мора свом дужнику нетрговцу конту или рачун из своје књиге изведен за годину дана на признање поднети, но тако, како би он, ако се дужник подписати не би хтео, њега по истеченију године за месец дана суду тужити могао, у ком случају, као и онда кад би дужник конту или рачун подписао задржава дневник силу полудоказа односително спорни предмета до свршетка парнице. Напротив

§. 16.

Ако би трговац пропустио за предречено време дужнику нетрговцу конту или рачун на признање поднети или њега због своје тражбине на суду тужити, то његова књига по истеченију истог рока губи силу полудоказа у смотреню те његове тражбине, које истиност онда другим средствама мораће доказивати.

§. 17.

Ово разумети треба и о књигама фабриканта, апотекара и занатлија.

§. 18.

Само у случајима наслеђија, ортачке дебе, презадужености, и у случају распре због заједничког имања између мужа и жене може дотични суд рјешењем наредити да му се књиге поднесу на испитивање.

§. 19.

У свима парницама пак може суд наредити, да му се књиге покажу поради вађења предмета о коме се парница води, или да се из њи исвиче извод таквог предмета.

§. 20.

Ако се књиге, који је показање понуђено, захтевано или наређено, неналоде у месту суда пред којим се парница води то се може овај суд обратити на суд трговачки, или ако оног нема, на суд окружни онога места, гди се књиге наоде и зактевати, да овај спорни предмет у књигама види, о вопросном садржају протокол начини и такви му достави.

§. 21.

Ако страна не ће да покаже књиге, којима противна страна изјаснила се да ће веровати, онда суд може овој заклетву досудити.

ГЛАВА III.

О дружствама трговачким и о правилама за њи.

§. 22.

Закон признаје три вида ортаклука трговачког; ортаклук јавни (под заједничким именом), ортаклук мешовити (командитни) и ортаклук безимени (акционерски).

ПРВИ ВИД.

§. 23.

Ортаклук јавни онај је, који са уговором састављају два или више лица намеравајући да тргују под заједничком фирмом.

Заједничка фирма састављена је, или из имена свију ортака или из имена једног или више њи с придатком и „дружство“ (компанија).

§. 24.

Ортаци тргујући под заједничком фирмом и у уговору ортаклука подписани, одговарају један за све и сви за једног целим својим имањем за све обвезаности ортаклука под заједничком фирмом учињене.

Само онај ортак, који је у ортаклук ступио без улога и обвезао се да труд свој у радњу положи, одговара с оним што је у тој радњи стеко, или што му је за накнаду у уговору одређено.

ДРУГИ ВИД.

§. 25.

Ортаклук мешовити састаља се из једног или више ортака објављени, који одговарају један за све и сви за једног, и једног или више ортака необјављени, који су само капитал уложили и који се зову командитори. Овај ортаклук тргује под заједничким именом, које мора бити састављено из једног или више имена ортака јавни заједнички обвезани.

§. 26.

Ако има више објављени заједнички одговарајући ортака па било да они управљају и подписују сви или само један од њи за све, онда је такав ортаклук, сматрајући на њи јав-

ни, а сматрајући на командиторе, као просте уложитеље капитала, мешовити.

§. 27.

Име командитора не може се за фирму употребити.

§. 28.

Командитор одговара за штете само у оноликo, колико је по уговору дужан уложити.

§. 29.

Командитор не сме управљати ортачким послом и за исти не може ни као пуномоћник употребљен бити.

§. 30.

Ако командитор пропису предидући §-а противно поступи, постаје као и објављени ортак, одговоран за све обвезаности и дугове ортаклука.

ТРЕЋИ ВИД.

§. 31.

Друштво безимено (акционерско) не постоји под заједничким именом, нит је означено именом ма ког участника, него му се даје име по предмету предузећа.

§. 32.

Њим управљају руководитељи за време избрани, који се могу одпустити и другима заменути. Руководитељи ови могу бити участници друштва, а могу и не бити, могу с платом и без ове друштво служити.

§. 33.

Руководитељи одговарају само за извршење препорученог им посла, који су на себе примили, а ако су у исто време и участници, онда поред тога одговарају као участници.

§. 34.

Участници овог друштва одговарају за штете друштвене само са својим улогом.

§. 35.

Капитал без именог друштва дели се на акције, а ове могу се на разделке једнаке вредности делити.

§. 36.

Акције могу се издавати тако, да гласе и на показатеља, у ком случају оне се уступају предајом из руке у руку.

§. 37.

Право собствености акција може се доказати и уписивањем у књиге друштва. Пренашање после бива кад се господар акције писмено изјасни да акцију своју на другога преноси, које се после у књигу заведе.

§. 38.

Безимено друштво може се у Србији установити само са знањем Попечитељства Финансије, које ће најпре програм оваковог друштва а доцније и штатуте његове размотрити, на то одобрити или неодобрити.

§. 39.

И капитал мешовитог ортаклука може се на акције разделити без повреде остали за ово друштво прописани правила.

§. 40.

Уговори ортаклука јавног и мешовитог морају бити писмени, а уговорачима стоји на вољи пред судом потврдити ји или непотврдити; но кад нису судом потврђени, мора од њи бити оноликo комада, колико је уговорача. Сви ти комади морају бити равногласни и у сваком од њи мора се изреком казати, колико ји има такови.

§. 41.

Но уговори безименог дружства морају бити судом потврђени, а суд ји не сме потврдити, ако није предходило одобрење дотичног попечителства.

§. 42.

У уговору ортаклука треба назначити све што се уговори, јер се са сведоцима не може доказивати ни да је шта другчије уговорено, но што је у уговору, ни да је поред тога још што углављено.

§. 43.

Изводи уговора о ортаклуку јавном и мешовитом морају бити објављени по начину прописаном у §-у 5-ом.

У тим изводима треба да је назначено: име и презиме, пребивалиште и качество ортака, изузимајући командиторе; даље трговачка фирма ортаклука, имена они ортака, којима је повјерено да пословима управљају и у име ортаклука подписују, командитни капитал дати или обећани или на акције (§. 39.) подељени, време кад ће ортаклук почети радити и рок кад ће престати, и најпосле мора се датум означити.

Ако ови прописи обзнањени не буду испуњени, уговор ће се сматрати за неважећи у смотрењу ортака; но према трећима, који би с дружством какву радњу имали, не могу се ортаци позивати на то неважење уговора.

§. 44.

Безимено (акционарско) дружство пак дужно је како одобрење Попечителства Финансије, тако и штатуте или правила своја обзнанити.

§. 45.

Ортаци могу и по истеченију уговореног рока своју радњу продужити, ако се сви на то сагласе, но ово се мора по више

изложеним прописима за постанак дружства, обзнанити, као што се обзнанити мора и кад би ортаклук престао пре, него што је уговорени рок истекао, или би се промена у ортачкој фирми учинила, или излазак ког ортака догодио се, и све нове погодбе.

Поменути прописи о обзнани морају се набљудавати, јер ако би дружство изоставило по њима поступити, и трећи би, коме доцније промене нису познате, с њим што радио, њему стоји на вољи своје право према дружству или по пређашњем његовом устројству, или по доцније измењеноме а не објављеном.

§. 46.

Осим ова три вида ортачки дружства може бити ортаклук и за почастне шпекулације.

§. 47.

Овакови ортаклуци могу се закључити за један или више обртаја какве трговачке радње. Они постају онако, како се дотични саучастници погоде.

§. 48.

По изузећу од правила за друга трговачка дружства прописани, ортаклук на почастне шпекулације може се вођеним књигама или кореспонденцијама или са сведоцима доказивати, као што такови ортаклук не подлежи ни другим прописима у смотрењу форме за остале ортаклуке.

§. 49.

Кад један ортак умре, ортаклук по правилу престаје, ако није другчије уговорено. Ако ортаклук у таквом случају престаје, наследници су дужни рачуне трговине тичуће се у ред довести, по гласу постојећег уговора и сходно гореизложеним прописима.

ГЛАВА IV.

О посредственицима или сензалима, о набављачима или комисионерима, о одправљачима или експедиторима, и о возиоцима или кириџијама.

ОДЕЉЕЊЕ I.

О посредственицима или Сензалима.

§. 50.

За олакшање трговања закон признаје посредственике у трговачким пословима или Сензале.

§. 51.

Посредственици могу постојати у свима трговачким местима, а бивају бирани од трговачког одбора онога места, гди посредственик намјерава ово занимање упражњавати, и потврђени судом трговачким, а гди овога нема судом окружним, који ће ово своје потврђење у здапију суда приковати, а један извод тога посредственику издати, да га овај у новинама обзнани.

§. 52.

Да би ко могао бити посредственик, мора да је пунољетан и да није био због преваре или због каквог другог из користољубија учињеног злочинства или преступленя осуђиван.

§. 53.

Посредственик је дужан имати дневник сачињен по пропису друге точке §. 11. у који ће дан по дан, без мрљања уметања или надметања и без скраћивања уписивати сваки посао, који закључи, назначивши уговарајуће стране, садржај закљученог уговора и сва условија истога.

§. 54.

По закљученју каквог посла он је дужан одма изводе из свога дневника о томе послу у два комада сачинити, један од једног, а други од другог уговора подписати дати, па извод са подписом продавца купцу, а са подписом купца продавцу предати и уговор је тада између њи закључен, под оним условијама која су у изводу.

§. 55.

Посредственик не сме за себе никакву трговину водити са нарученим му послом, било под својим било под туђим именом. Он не може наплату примити нити платити за рачун својн налогодаваца, нити може јемствовати за испуненье уговора, кога је закључене он посредствовао.

§. 56.

Ако би он противно прописима у предидућем §-у изложенима поступао, то му се може на предложенье одбора трговачког право посредственика одузети, а поред тога и на новчану кази до 100 талира осудити.

§. 57.

За закључен посао посредственик има закону награду која му се по $^1/_2$ на 100 од вредности уговореног предмета опредјељава. Но ово не стоји на путу да се о томе и другчије уговори.

ОДЕЉЕЊЕ II.

О набављачима или комисионерима.

§. 58.

Набављач или комисионер онај је, који ради под својим собственим или под ортачким именом за рачун другог, наручитеља (комитента).

§. 59.

Сваки комисионер који је дао новаца на еспап с другог места послани му ради продаје за рачун наручитеља, има пр-

венствено право, да своје новце с интересом и трошковима измири из вредности еспапа, ако овај стоји на његовом расположењу у његовој магази или у магази ћумрука или на ког државног јавног сместишта, или ако еспап до њега и није дошао, али он може доказати спроводним писмом, да је еспап на њега послан.

§. 60.

Ако је еспап продан и предат за рачун наручитеља, набављач се наплаћује за своје новце, које је издао, за интерес и трошкове од проданог еспапа, и то пре остали повериоца наручитељеви.

§. 61.

Еспап на набављача послани налазио се на путу или у рукама набављача, сматра се за собственост онога, који га је послао; и потоме, у случају презадужености набављача, ако еспап још продат и предат није, враћа се ономе чији је, пошто набављач или његова маса наплати трошак или дуг, који је набављач на еспап учинио.

ОДЕЉЕЊЕ III.

О одправљачима или експедиторима, било по води било по суву.

§. 62.

Одправљач, који на себе прима да одправи еспап сувим или водом, обвезан је да упише у свој дневник: какав је еспап примио, када, колико, и ако се пште и вредност истога.

§. 63.

Он јемчи да ће еспап и ствари отићи на одређено место на време у спроводном писму означено, изузимајући случај неодклоњиве препреке, који се мора доказати.

§. 64.

Он јемчи за квар и губитак еспапа и ствари, ако није другчије у спроводном писму уговорено, или ако квар или губитак није проузрокован каквим неодклоњивим случајем.

§. 65.

Он јемчи за дјела и посредствени одправљача, на које он еспап упућује и препоручује, ако посредствени одправљач није самог наручитеља именован; ако је пак од овог именован, онда главни одправљач за посредственог не одговара.

§. 66.

Еспап из магазе продавца или одправљача изишавши путује, ако није другчије уговорено, на опасност онога чији је; међутим стоји господару еспапа отворен пут тражити накнаду штете од одправљача или возиоца.

§. 67.

Спроводно писмо представља уговор између одправљача и возиоца, или између одправљача, набављача и возиоца.

§. 68.

У спроводном писму мора се ставити датум, какав је еспап, тежина његова, у каквим је колетима и рок, за који се еспап мора однети. У њему мора бити име и презиме и пребивалиште онога, од кога је еспап предат за одправљање име и презиме онога, на кога је еспап упућен, име, презиме, качество и пребивалиште возиоца. У њему се има даље означити пошто је подвоз погођен, накнада која се мора дати, ако еспап на уречено време не стигне, и на последку, подпис онога, који еспап одправља. На окрајку спроводнога писма треба ставити белегу (марку) и нумере колета која се возе. Одправљач мора у свој дневник цело спроводно писмо преписати.

ОДЕЉЕЊЕ IV.

О возиоцу или кириџији.

§. 69.

Возиоц јемчи, ако се ствар на подвоз примљена изгуби, изузимајући неодклонимим случај. Он јемчи и за квар, ако овај није проузрокован каквим неодклонимим случајем или природом самог еспапа.

§. 70.

Ако је подвоз неодклонимим случајем уздржан па није стигао на место у уговорено време, онда се од возиоца због одоцњеног доласка не може накнада тражити.

§. 71.

Чим се еспап прими и подвозни трошак исплати, престаје свако право на тражбину накнаде према возиоцу.

§. 72.

Ако онај, коме је еспап упућен неће да га прими због тога, што није у добром стању или подпуно донешен, суд ће трговачки, а где овога нема суд окружни посредством вештака испитати стање донешеног еспапа; ако ни окружног суда у месту нема, примирителни суд ће то учинити и парничне стране на обични судејски пут упутити, а међутим наредити, да се еспап смести на сигурно место, или ако таковог онде не буде, да се пренесе тамо где таковог има. Суд трговачки или окружни или примирителни моћи ће учинити наредбу да се што од еспапа прода, чиме ће се подвозни трошак моћи измирити.

§. 73.

Правила у овом оделењу прописана односе се и на лађаре предузимателе јавни подвоза и на све друге, који се подвађају да ствари и еспапе превозе.

§. 74.

Тужби противу одправљача и возиоца због губитка или квара еспапа нема места, ако се за пренос у внутрености Србије не поднесе за три месеца; за Турску-Европску с Влашком и Молдавном за шест месеци, а за остале стране државе за једну годину, рачунајући, ако је еспап изгубљен, од дана кад је морао стићи на место; а ако је какав квар проузрокован, од дана, кад је еспап предат. Случај преваре и неверства изузимају се од овог правила.

ГЛАВА V.

О доказним средствама у трговачким дјелима.

§. 75.

Трговачка дјела, као куповине и продаје, доказују се јавном или приватном исправом, бележком од посредственика (сензала) издатом и од дотични страна подписаном, кореспонденцијом, трговачким књигама, признатом контом а и сведоцима, где се законом писмени докази нарочито не изискују.

ГЛАВА VI

О мјеницама у опште.

ОДЕЉЕЊЕ I.

О онима, који у Србији мјенице издавати и примати могу.

§. 76.

Сваки Србин може мјеницу издати, примити и ову на другог препети, придржавајући се у томе прописа у овом законику за мјенице изложени.

§. 77.

Изузимају се од тога само сељаци, који се ратарским послом занимају, прости војници и сви нижег чина од подпоручника гарнизонске војске, жене удате и малољетници, ако ови последњи (жене удате и малољетници) немају на то прописаног дозволења.

§. 78.

Мјенице издате од сељака, простог војника и војника нижег чина од подпоручника гарнизоне војске, и жене удате без саизволења мужа, сматрају се у призренију на њи као проста грађанска обвезателства.

§. 79.

А мјеница од малољетника, без дозволења отца или тутора издата у смотренију младољетника не важи ништа, осим ако је отуда добивено у његову корист припало, чега се накнада ипак у обичној грађанској парници тражити може.

ОДЕЉЕЊЕ II.

О вученим мјеницама.

1. О форми вучене мјенице.

§. 80.

Вучена мјеница мора садржавати:

1. Означење да је мјеница, или ако је у каквом страном језику издана, мора садржавати израз у страном језику одговарајући овоме називању.

2. Суму новаца која се има платити. Сума мора бити писменима и у слогу (тексту) мјенице написана.

3. По чијој се наредби има платити. Издатељ мјенице може плаћање и по својој наредби ставити и тада је мјеница на собствену наредбу.

4. Време кад ће се исплатити.

5. Подпис издатеља са његовим именом или фирмом; ако он не може подписати то ће поред свога имена крст ставити, које ће осим онога, који га је подписао још два сведока својим подписом на мјеници посведочити.

6. Место, дан, месец и годину издања мјенице (датум).

7. Име лица или фирме која има платити (на кога је мјеница вучена). Издатељ мјенице може исту на самога себе вући; но ово може бити ако опредјели друго место где ће платити, а не оно где мјеницу издаје (вучена собствена мјеница).

8. Место где ће се мјеница платити. Није ли ово особено означено, то се узима за место плаћања место онога, на кога се мјеница вуче (трасата), која се такође и за његово место пребивања узима. Осим овога ако је мјеница прва, друга, трећа, четврта и т. д. мора се и то означити.

9. Вредност у новцу, еснапу, рачуну или на други који начин примљену.

§. 81.

Ако које од ови изискиваних условија оскудјева на мјеници, то онда није мјеница, нити мјеничне обвезности има. Исто тако сва изјашења на такво писмено стављена (пренос, пријем, јемства) немају мјеничну важност.

§. 82.

Мјеница може се издати на једно лице, а да се има платити у месту пребивања кога другог. Она се може вући на наредбу и за рачун кога другог, но ово се мора испод подписа издатеља означити са речима „По наредби тога и тога“ или „по налогу Н. Н.“ или „као пуномоћник Н.“ или другим сходним изразима. Не назначили се ово, то се сматра да пуномоћник издаје мјеницу за свој рачун.

§. 83.

Ма да је име издатеља мјенице подметнуто, ипак истинити пријем и истинити пренос задржавају мјеничну важност.

§. 84.

Мјеницом, на којој је пријем или пренос подметнут бивају обвезани сви они преносителји и издатељ, чији су подписи истинити.

II. О благовременом пошиљању суме за плаћање потребне.

§. 85.

Издатељ мјенице или онај, за кога се рачун она издаје, мора се бринути да благовремено пошље повучену мјеницом суму; но издатељ мјенице за рачун кога другог лично је обвезан сам према преносителима и притјажатељу мјенице.

§. 86.

Закон сматра да су новци благовремено послани, ако онај, на кога је мјеница повучена, у време кад је рок њеном плаћању, дугује издатељу или ономе, за кога је рачун мјеница вучена, онолику суму, колика је у мјеници означена.

§. 87.

Примили се (акцептира) мјеница, онда се сматра да је сума за измирење потребна у рукама пријемника (акцептанта); пријем служи за доказ о томе према преносителима (жирантима). Али примила се мјеница или не примила то опет издатељу, у случају одрицања, припада доказати, да су они, на које је мјеница вучена била, имали у рукама суму за подмирење њено потребну. Не узможе ли то доказати, мора дати јемство, ма да је протест и после одређеног времена изнекат.

III. О пријему (акцептирању).

§. 88.

Издатељ и преносителји (жиранти) јемче један за другог да ће мјеница примљена и у одређено време исплаћена бити.

§. 89.

Одрече ли се пријем, онда треба то доказати актом, који се зове протест због непријема.

§. 90.

Чим се протест због непријема покаже, преносителји и издатељ дужни су дати обезбеђења да ће се мјеница на одређени рок платити с трошковима протеста и курса. Јемац за издатеља или преносителя одговара заједнички само с оним, за кога је јемчио.

§. 91.

Онај, који мјеницу прими, узима на себе обвезателство, да ће и суму назначену у њој платити. И тако пријемник се од плаћања не ослобођава ма и да није знао, да је издатељ постао презадужен пре, него што је он мјеницу примио.

§. 92.

Пријем мјенице треба да се означи са овом речи: „примљена“, под то треба ставити име и презиме пријемника, ако овај незна писати, онда треба да има осим оног, који га је подписао још два сведока. Ту се има записати датум, ако мјеница гласи на један или више дана или месеци по виђењу; и у овом последњем случају, кад датум пријема није стављен, мјеница се плаћа на одређени у њој рок, рачунајући од датума кад је издана.

§. 93.

Пријем оне мјенице, који гласи да се наплати на другом месту, у ком пријемник не обитава, изискује да се назначи пребивалиште где ће се она исплатити, или где се други потребни кораци учинити имају.

§. 94.

Пријем несме бити услован, ал се може ограничити само на један део мјеничне суме, у ком случају притјажатељ мје-

нице дужан је подићи протест за онај остатак, који му није примљен.

§. 95.

Мјеница мора се примити најдуже за 24 сата од кад је показана. Онај, који је за 24 сата не врати, примио је или не примио, дужан је притјажатељу мјенице штету накнадити.

IV. О посредствовању при пријему.

§. 96.

Кад се пријем мјенице одкаже и протест због непријема подигне, може њу примити ко други као посредственик или за чест издатеља или за чест кога од преноситеља (жиранта). Посредствовање ово треба означити у протесту, који ће посредственик подписати и поштo трошкове око протеста, проузроковане плати, изискати.

§. 97.

Посредственик је дужан најдаље за три дана дати на пошту писмо са протестом и то на реценис, који о томе извјештава онога, за кога је чест посредствовао.

Изоставили он ово учинити, то одговора за штету, која би тим проузрокована била.

§. 98.

Притјажатељ мјенице задржава сва права против издатеља и преноситеља, кад је не прими онај, на кога је вучена била без призренија на то, што је она посредствовањем примљена.

V. О року плаћања.

§. 99.

Мјеница може вучена бити да се плати: одма по виђењу; на један или више дана, на један или више месеци

по виђењу; на један или више дана, на један или више месеци од дана издања мјенице; на један опредјелени дан; на какав празник; на каквом панаћуру, или на обично време.

§. 100.

Мјеница којој је термин плаћања одма по виђењу, мора се исплатити чим се покаже.

§. 101.

Термин исплате мјенице издате на један или више дана по виђењу, на један или више месеци по виђењу, опредјељује се датумом пријема или датумом протеста, изисканог због непријема.

§. 102.

Мјеница, која се на ком панаћуру исплатити има, плаћа се у очи оног дана, у који ће се панаћур свршити, или на дан панаћура, ако овај само један дан траје.

§. 103.

Обично време јесте 15 дана, који се броје од сљедујућег дана по изданију мјенице.

§. 104.

Ако термин исплате мјенице пада на какав у српском календару црвеним словима означени празник, онда се мора исплатити први дан после празника.

Друге вере пак посљедователи дужни су своју мјеницу којој рок исплате на какав њихов празник пада, један дан пре тога платити.

§. 105.

При мјеницама, које се по истеченију опредјеленог рока по виђењу или по изданију мјенице платити имају, рок је плаћања:

1. Ако је рок плаћања по данима опредјелен, последњи дан тога рока. При рачунању рока од датума не рачуна се онај дан, кад је мјеница издана, као ни код мјенице по виђењу дан кад је иста поднешена (презентирана).

2. Ако је рок по месецима опредјелен, онда рок је плаћања онај дан последњег месеца, који својим датумом дану издања мјенице, или дану поднешења (презентације) при мјеници по виђењу, одговара; нема ли овога дана у последњем месецу, то је рок плаћања последњи дан тога месеца.

§. 106.

Дани почека за исплату мјенице ни под каквим изговором места немају.

§. 107.

За мјенице издате у земљама гди нови календар вреди, ако није изреком стављено по ком ће се календару рок рачунати, разуме се да је по новом календару.

VI. О преносу (жиру).

§. 108.

Собственост мјенице прелази од једног лица на друго средством преноса.

§. 109.

Сваки пренос мјенице мора имати свој датум, он мора означити вредност, која је примљена за пренос, име и презиме оног, који је преноси, и име и презиме онога, на кога се наредбу она преноси.

§. 110.

Пренос важи и онда, кад преноситељ напише само своје име или своју фирму на леђи мјенице, оставивши за попуњење празно место.

§. 111.

Ако пренос није устројен овако, као што предидући §. прописује, онда није уступање мјенице него само просто пуномоћије.

§. 112.

Кад се на мјеници напише већ толико преноса да се више преноситеља на њој подписати неможе, онда се додаје мјеници наставак. Тај наставак ваља за мјеницу прилепити и печатом утврдити оног преноситеља, који се на истом први подпише.

§. 113.

Кад се пренесе мјеница почем је време за подизање протеста због неисплате протекло, онда онај, на кога је пренета добија права из пријема, ако је мјеница примљена, према примљенику, и права накнаде према онима, који су мјеницу по истеченију овога рока пренели.

§. 114.

Но ако је мјеница већ пре пренашања због неисплате протестирана била, онда онај, на кога је пренета добија само права свога преноситеља према примцу, издатељу и према онима, који су мјеницу до изисканог протеста пренели. Преноситељ оваке протестиране мјенице није мјенично обвезан.

§. 115.

Строго се забрањује на пренашању стари датум ставити; ово ће се сматрати и казнити као кад когод лажну какву исправу начини.

VII. О заједничком јемству.

§. 116.

Сви они, који су мјеницу подписали, њу примили или пренели, обвезани су један за другог јемствујући према њеном притјажатељу.

VIII. О нарочитом мјеничном јемству (авалу).

§. 117.

Исплата мјенице осим пријема и преноса може се обезбједити и нарочним мјеничним јемством.

§. 118.

Јемство ово даје се од трећег лица, које се као јемац подпише или на самој мјеници или изда особито за то писмено. Овај јемац обвезује се заједнички и оним истим начином, као што су обвезани издатељ и преноситељи, ако дотичне стране нису другчије уговориле.

IX. О плаћању.

§. 119.

Мјеница има се исплатити или монетом у њој за исплату означеном, или монетом, која на месту плаћања законит течај има.

§. 120.

Ко плати мјеницу пре рока, плаћа је на своју одговорност.

§. 121.

Онај, који плати мјеницу на одређени рок и без сваке забране, сматра се да је пуноважно ослобођен.

§. 122.

Притјажатељ мјенице не може се приморати да новце за њу узме пре одређеног за исплату рока.

§. 123.

Исплата мјенице учињена на другу, трећу, четврту и т. д. пуноважна је, ако се на исплаћеној стави, да се том исплатом вредност свију други уништава.

§. 124.

Онај, који плати другу, трећу, четврту и т. д. мјеницу, а не узме натраг ону, на којој се његов пријем налази, неослобођава се том исплатом према онога, у кога се рукама његов пријем налази.

§. 125.

Исплата се не може одрећи, осим ако се мјеница изгуби или ако притјажатељ падне у презадужено стање.

§. 126.

Ако се мјеница непримљена изгуби, онај коме је она принадлежала има право тражити, да му се исплати, друга, трећа, четврта и т. д.

§. 127.

Ако ли се примљена мјеница изгуби онда друга, трећа, четврта и т. д. не може се другчије платити, него по наредби суда и на дато јемство.

§. 128.

Ако онај, који је мјеницу изгубио, била она примљена или непримљена, не може показати другу, трећу, четврту и т. д. он ипак може захтевати да му се изгубљена исплати, а измирење ово добиће пресудом надлежног суда, ако право собствености на мјеницу књигама посведочи и јемство да. Ако неда јемство а тражи да му се изгубљена мјеница исплати, може искати да се сума, колико вредност мјенице износи, у судејске руке положи.

§. 129.

Ако се исплата одрекне на захтевање у двама предреченим §-има. притјажатељ изгубљене мјенице задржава сва своја

права средством протеста. Акт овај мора се начинити други дан, кад је изгубљеној мјеници рок за исплату био. Овај протест мора обзнањен бити издатељу и преноситељима за време и по начину за обзнањивање протеста више одређеном.

§. 130.

Онај, чија је мјеница изгубљена, да би другу набавио, треба да се обрати свом преноситељу (жиранту) који је дужан дати му своје име и сво старање употребити, да може дјејствовати против даљег преноситеља, док од једног до другог идући до издатеља мјенице не досне. Но онај чија је изгубљена мјеница мора сав трошак поднети.

§. 131.

Обвезаности јемца у §. 127. и 128. споменутог престају по истеченију 3 године, ако за ово време не буду у том предмету ни тражења ни тужбе пред судом.

§. 132.

Почастне исплате на рачун мјенице дужан је притјажатељ примити, а за остатак неплаћене суме протест подићи. Почастне исплате спадају на олакшицу и издатељу и преноситељима.

§. 133.

Суд не може никакав рок за исплату мјенице продужити.

X. О плаћању посредствованьем.

§. 134.

Мјеницу протестирану може платити посредственик или за чест издатељу или за чест кога од преноситеља.

Ово посредствованье плаћања означи ће се у самом протесту или у придатку к истом.

§. 135.

Онај, који посредствованьем мјеницу исплати ступа у права притјажатеља, али је дужан испунити и све обвезаности, које су за притјажатеља прописане. Ако је плаћање посредствованьем учињено за чест издатеља, онда су сви преноситељи ослобођени. Ако ли је учињено за чест кога од преноситеља, сви после овог следујући ослобођавају се од своји обвезности. Ако има ли више, који ће посредствованьем мјеницу да плате, исплата ће се онога предпоставити, којом се највише ји од обвезности ослобођавају. Ако се онај јави да је плати, на кога је она вучена, па је због не пријема протест изискат, он ће над свима другима првенство имати.

XI. Права и дужности притјажатеља.

§. 136.

Притјажатељ мјенице вучене у Европи, осим Исландије и острова Ферерски, да се плати у Србији одма по виђењу, на један или више дана или месеци по виђењу, или на обично време по виђењу, дужан је тражити да му се иста плати или прими за три месеца, рачунајући од њеног датума. Рок од шест месеци опредељује се за приморске азијатске и африканске земље дуж средиземног и црног мора и за острове истим морама принадлежеће. А за друге ван-европејске земље. Исландију и ферерске острове рок је од осамнајест месеци. Исти вишеозначени рокови имају места против притјажатеља мјенице, која се вуче у Србији а да се одма по виђењу, или на један или више дана или месеци по виђењу, или на обично време по виђењу плати у којој од предизложени страни земаља.

§. 137.

Притјажатељ мјенице дужан је зактевати да му се ова исплати оног дана, кад јој је рок исплати опредељен.

§. 138.

Ако се у одређени дан мјеница не исплати, мора се одма првог дана за овим протестом, који се зове протест због неисплате, доказати како је исплата изостала.

Ако је поменути дан празнични био, онда одма други дан.

§. 139.

Притјажатељ мјенице није разрешен од изискивања протеста због неисплате нити тиме, што има протест због непријема, ни због смрти или презадужености онога, на кога је мјеница вучена. Ако је пријемник пао у презадужено стање пре рока за исплату одређеног, притјажатељ може протестирати и накнаду тражити.

§. 140.

Притјажатељ протестиране због неисплате мјенице, може тражити да му је плате, посебице или издатељ, или који од преноситеља, или скупа издатељ и сви преноситељи. Ово исто право припада сваком преноситељу против издатеља и преноситеља, који му предходе.

§. 141.

Ако се притјажатељ мјенице посебице за исплату мјенице обрати своме предходнику, он треба овоме да достави протест, па ако овај не плати, да га позове у суд најдуже за 15 дана, рачунајући од дана издатог протеста, ако предходник не пребива даље од 10 сати растојанија. Време за предходника живећег даље од 10 сати од места у коме се мјеница исплатити морала, продужиће се за сваку даљину од 5 сати више с једним даном.

§. 142.

За мјенице вучене из Србије а да се плате изван Србије у Европи, осим Исландије и острова Фересци, на су

протестиране, тужба ће се подићи противу издатеља и преноситеља у Србији живећи за три месеца; ако је вучена мјеница за приморске азијатске и африканске земље дуж средиземног и црног мора или за острве истим морима припадлежеће, за шест месеци; а ако је за друге ван-европејске земље, Исландију и фереске острове за 18 месеци.

§. 143.

Ако се пак притјажатељ мјенице обрати уједно и против преноситеља и издатеља, онда он према сваком од њи има право на рокове у предидућем §. означене. Тако исто сваки преноситељ има право обратити се у предмету поменуте тражбине или на појединог или на све своје предходнике у теченију више опредељени рокова. Рок за ове тече од дана, кад је противу њи тужба подигнута.

§. 144.

По истеку вишепоменути рокова: — За поднашање (презентирање) мјенице одма по виђењу, или на један или више дана или месеци по виђењу, или на обично време по виђењу, — за протест због неисплате, — за подизање тужбе на накнаду — притјажатељ мјенице губи сва права противу преноситеља.

§. 145.

Тако исто губе и преноситељи права на накнаду против предходника после више означенога рока и то сваки колико се кога тиче.

§. 146.

Исто тако губе ова права притјажатељ и преноситељи према издатељу самом, ако овај докаже да је пријемник био снабдјевен с новцима о року плаћања. У овом случају притјажатељ мјенице има право тражбину своју управити само противу онога, на кога је мјеница вучена.

§. 147.

Губитак у предидућа 3 §-ова опредјељени престаје на корист притјажатеља противу издатеља или противу оног од преносителя, који је по истеченију рока одређеног за протест, за обзнану истог или за позив у суд, рачуном подмирењем једног потраживања за друго, или другим којим начином суму за исплату мјенице потребну примио.

§. 148.

Осим мера прописани за тражење наплате, притјажатељ протестиране због неисплате мјенице, има и то право, да посредством суда ради своје безбедности узапти ствари покретне издатеља, пријемника и преносителя.

XII. О протесту.

§. 149.

Протест због непријема или исплате мора се подићи по правилу за то прописаном код трговачког, где овог нема код окружног суда, а где ни овог нема код среске полицајне власти или код извршителя судејског.

§. 150.

У протест треба преписати мјеницу од речи до речи, пријем, пренос и онога, који је тамо означен да је по потреби исплати; даље да је понуђен да мјеницу исплати, присуство, или одсуство онога, који треба да плати, узроке неплаћања, немогућност или нехтење подписати се, и напослетку дан, месец и годину изискатог протеста.

§. 151.

Никакав други акт у виду сведочанства издат од трговаца или други који лица не може протест заменути.

§. 152.

Лица законом за сачињавање протеста одређена обвезана су, ако не желе подпасти под строги одговор, и накнадити трошкове и штете дотичним странама, — концепте издати протеста брижљиво чувати и у протокол по реду бројном заводити. Тај протокол у кога ће стране бити означене, биће јемственником прошивен, и подписима и печатом утврђен.

XIII. О намирењу средством повратни мјеница.

§. 153.

Кад притјажатељ протестиране због неисплате мјенице оће да се наплати за вредност исте, за интересе, разлику курса, трошкове око протеста и иначе учињене, он може вући повратну мјеницу на издатеља, или на кога од преносителя.

§. 154.

Курс се према издатељу опредјељава по односењу курса оног места, где се мјеница имала платити, према месту где ће се ова повратна морати платити. Према преносителима опредјељава се курс по односењу места где је мјеница предана или продана, према месту где ће се исплатити.

§. 155.

Уз повратну мјеницу мора се приложити и рачун у који се ставља главно протестиране мјенице с интересом, трошковима протеста, и други закони трошкови, као што су комисионални, сензалски, поштански и т. д., даље се у њега ставља име и презиме онога, на кога се повратна мјеница вуче, курс по коме је она продата, и датум. Рачун овај одостоверавају два трговца; с истим рачуном шиље се протестирана мјеница, протест или одостоверени преписи истога. Ако се повратна мјеница вуче на ког од преносителя, онда уз њу иде осим

осталога и сведочанство показујуће мјенични курс места, у коме се мјеница платити морала, према месту, у ком је она вучена.

§. 156.

Више рачуна уз једну мјеницу не може се правити. Овај рачун плаћа се од једног преносителя другоме, а најпосле од издателя.

§. 157.

Сваки преноситель као и издатель дужан је по један курс сносити.

§. 158.

Интерес на главно протестиране због неисплате мјенице почиње тећи од дана изискатог протеста.

§. 159.

Интерес на трошкове од протеста, мјеничне курсове и на друге законе трошкове, плаћа се само од дана потраживања пред судом.

§. 160.

Разлика курса неплаћа се, ако се уз рачун неприложи §-фом 155. прописано сведочанство трговаца.

ОДЕЉЕЊЕ III.

О собственим мјеницама.

§. 161.

Собствена мјеница јест она, којом се издатель сам обвезује, да ће извјестну суму новаца исплатити повериталу или по његовој наредби у одређено време.

§. 162.

Собствена мјеница мора садржавати:

1. Означење, да је мјеница, или ако је у каквом страном језику издана, мора садржавати израз у страном језику одговарајући овоме називању.

2. Суму новаца која се има платити. Сума мора писменима и у слогу (тексту) мјенице означена бити.

3. Име онога, по чијој се наредби има платити.

4. Време кад се има исплатити.

5. Подпис издателя са његовим именом или фирмом; ако он подписати не може то ће поред имена крст ставити, које ће осим оног, који га је подписао, још два сведока својим подписима на мјеници осведочити.

6. Место, дан, месец и годину издања.

7. Вредност у новцу, еспапу, рачуну или на други који начин примљену.

§. 163.

Место издања сматра се при собственој мјеници за место плаћања и у исто време за место пребивања издателя, ако друго место плаћања није означено.

§. 164.

Сљедујући прописи за вучене мјенице вреде и за собствене:

Пропис §. 81. о томе, кад што од судбственни изискивања на мјеници оскудјева.

О преношању (жирирању).

О подношању (презентирању) с роком исплате на један или више дана или месеци по виђењу, или на обично време по виђењу с тим, да се овде има издатељу самом мјеница поднети.

О тражењу накнаде због неисплаћења према преноситељима; о тражењу сигурности, с тим, да ово у случају не сигурности издателя мјеста има.

О застарелости.
О страном законодавству, и
О претесту.

§. 165.

Кад је собствена мјеница подписана на једном месту, а опредјељује да ће се платити на ком другом, онда се она има тамо одређеном за плаћање лицу (домицилијату), или ако ово није означено, самом издатељу на оном месту к плаћању поднети, и ако се неплати тамо протест подићи. Изоставили притјажатељ благовремено код домицилијата протестирати, то он губи мјенична права према издатељу и преноситељима.

Издатељ собствене мјенице дужан је, кад домицилијата неозначи, а мјеницу на друго које место за плаћање упућује, означити особу или кућу, гди ће га притјажатељ мјенице тражити.

ОДЕЉЕЊЕ IV.

О застарењу.

§. 166.

Потраживања између трговаца за трговачка дјела на основу трговачки књига и други докумената застаревају за 20 година.

§. 167.

Све тражбине тичуће се вучени мјеница а и собствени, ако су ове последње издате и подписате од трговаца, банкера или ма и од нетрговаца за дјела трговачка, застаревају за 5 година рачунајући од дана, кад је протест изискат, или од дана последњег корака код суда чињеног. Ако је спорна ствар признањем поравнањем или пресудом свршена, онда ће потраживање застарити за 24 године, под наблудавањем свију правила, која су грађанским законником за застарелост прописана.

ГЛАВА VII.

Страно законодавство.

§. 168.

Способност странца мјенично обвезати се, суди се по законима земље, којој странац припада. Но ипак неспособан по својим законима странац, ако је по српским законима способан и у Србији мјеничне послове предузме, мјенично је обвезан.

§. 169.

Форма изван Србије издане мјенице као и остала мјенична изјашенија на страни учињена, суде се по закону места, на коме су учињена. Но ако би ова изјашења по страном закону неважећа била, али по српском закону вреде, то се из тога не може ништа наводити противу доцније у Србији на мјеници стављени изјашења, као што су: пријем, пренос, јемство. — Исто тако мјенична изјашења једног Србина према Србину изван Србије учињена, вреде као мјенично правна, и ако би она само по српским законима достаточна била.

§. 170.

Форму дјелања ради одржања или извршења права из мјенице на каквом страном месту, опредјељава тамо вредећи закон.

26. Јануара 1860. год.
у Београду.

МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ
КЊАЗ СРБСКИ.

Председатель Совјета,
Генерал-мајор,
Стев. Михајловић.

Княжески представник,
Повјерителъ иностранн дјела,
Полковник, Кавалер,
Цв. Рајовић.

Глав. секр. Совјета,
Рајко Лешјанин.